

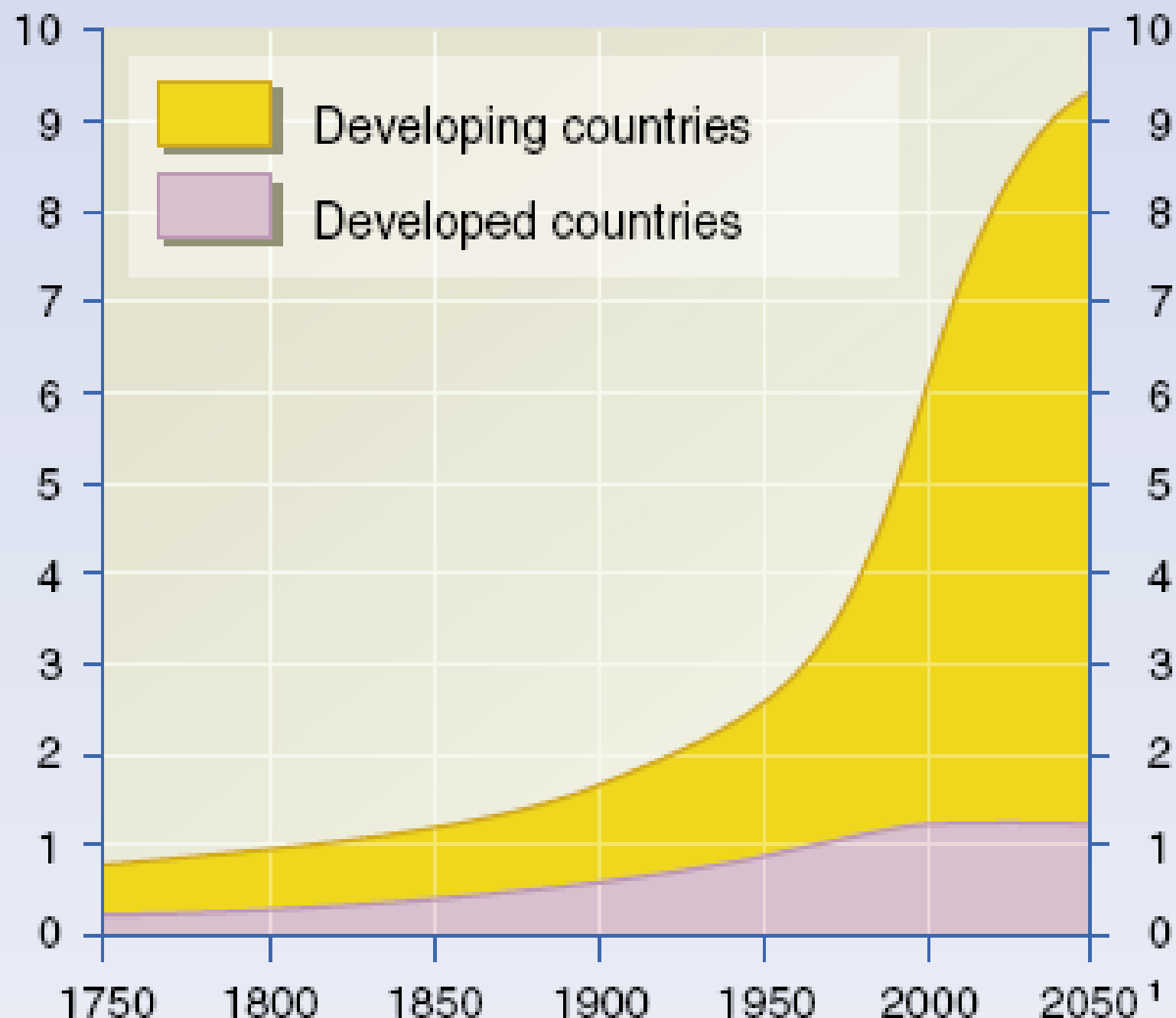
Mat, myter og jakten på syndebukker

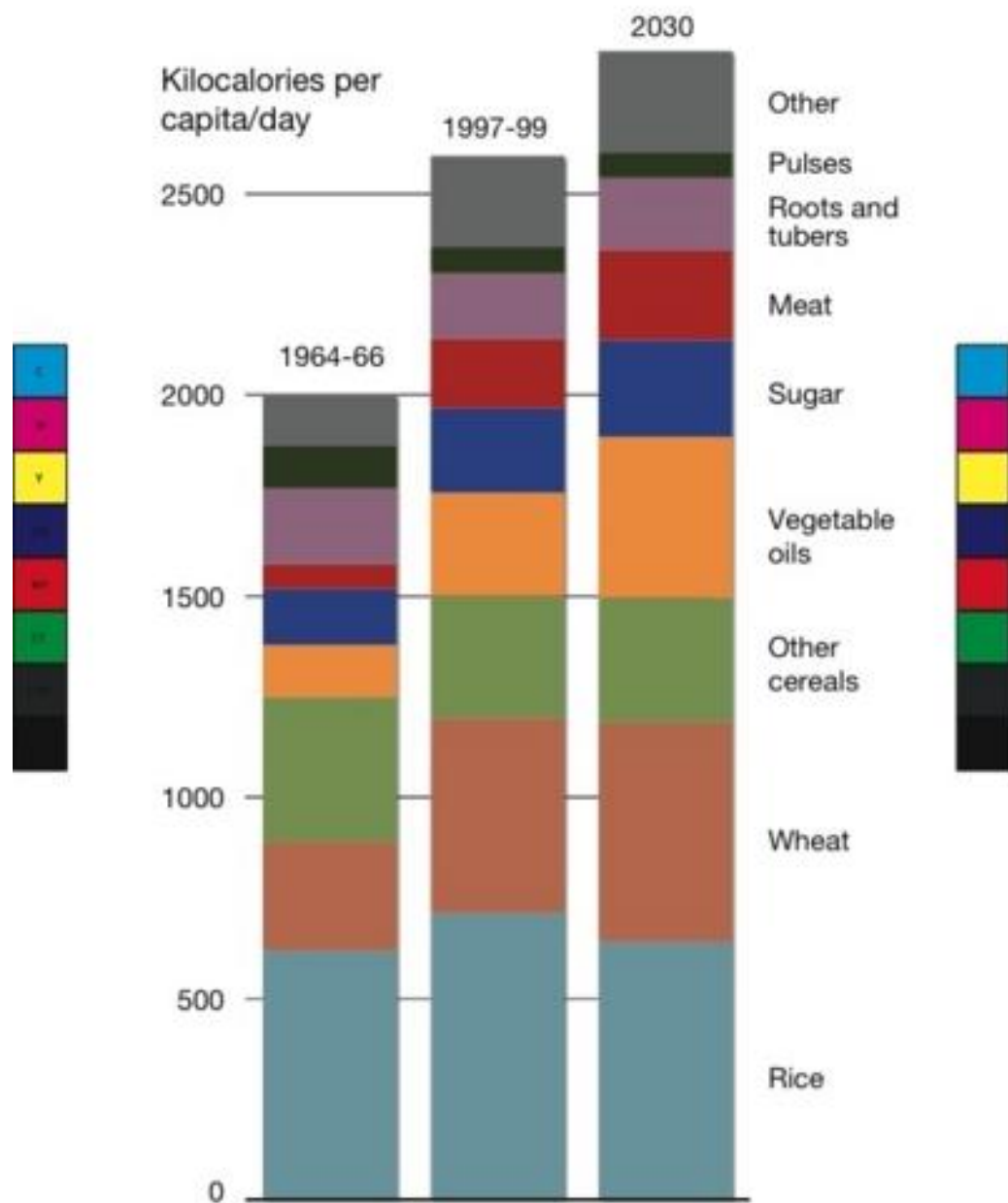
Birger Svihus

Billions

Billions

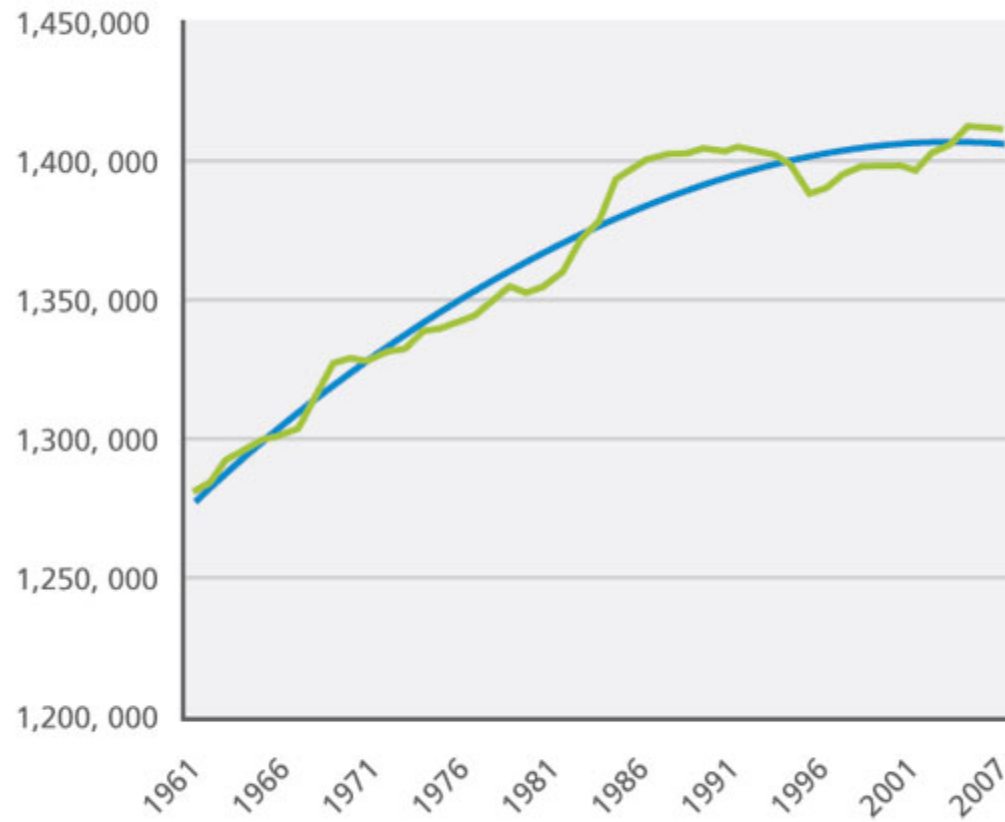

Total arable land (1,000 Ha)

Source: Land Commodities Research

© Land Commodities

BIRGER SVIHUS

SPISELIG

EN FORTELLING OM
MATEN OG
MENNESKET

ASCHENHOUT

PÅFYLL**KOMMENTAR**

Matsystemet er ødelagt, og vi må forandre det slik vi har forandret bilsystemet, skriver Camilla Stoltenberg.

«The food system is broken», sa Dariush Mozaffarian fra scenen da organisasjonen Eat inviterte til sin årlige samling i Stockholm i juni.

Årsakene til sykdom og død endrer seg svært raskt, viser de globale sykdomsbyrdeanalysene som ble publisert i forrige uke. Infeksjonssykdommene spiller en stadig mindre rolle, selv om de fremdeles er en trussel. Nå er hjerte- og karsykdom, kreft, diabetes, lungesykdommer og andre kroniske ikke-smittsomme sykdommer årsak til mer enn 70 prosent av alle dødsfall i verden, og de dominerer også i lavinntektsland. Tobakk og usunt kosthold rangerer øverst på listen over kjente risikofaktorer som forårsaker slike sykdommer. Tobakk er farligere enn usunn mat for hver enkelt av oss, men ikke alle røyker, og i mange land blir røykerne stadig færre.

Når det gjelder mat er det annerledes. Alle spiser, og usunt

kosthold er tilgjengelig overalt. Derfor betyr usunn mat så mye for dødelighet og sykkelighet i hele verden. Mozaffarian er spesialist på hjerte- og karsykdommer og på epidemiologi, rektor ved Friedman School of Nutrition Science and Policy på Tufts University i Boston, og professor ved Harvard T.H. Chan School of Public Health. Han er opptatt av mat og helse, og sier han ønsker seg en internasjonal matkonvensjon på linje med den internasjonale tobakkskonvensjonen – et regelverk som forplikter alle land i WHO. Og for øvrig mener han at mat ikke bør sammenlignes med tobakk, men med bil.

Mat bør ikke sammenlignes med tobakk, men med bil.

En av de store suksessene i folkehelsearbeidet handler om bilkjøring. I Norge, USA og mange andre land kjører vi mer bil enn

noen gang, samtidig som vi klarer å beskytte oss ganske godt mot bildød og skade. Mozaffarian viser en kurve som illustrerer at bilkjøringen gikk rett opp – fra null til hundre – i løpet av årene 1925 til 1995. I samme periode sank bil døden med 90 prosent per kjørte kilometer. Kurven er fra USA. I Norge ser det enda bedre ut.

Også hos oss er trafikken mange-doblet de siste tiårene, men i 2015 var antall omkomne på norske veier lavere enn på mer enn 60 år. 118 mennesker mistet livet i trafikken det året, noe som tilsvarer 24 omkomne per million innbyggere. Det er det laveste i verden, ifølge tall fra EU-kommisjonen. Dødeligheten i trafikken i Norge er omtrent halvparten av hva den er i EU, og i USA er dødeligheten fire ganger så høy. Dersom trafikksikkerheten i Norge hadde

vært like dårlig som på 1950-, 1960- og 1970-tallet, ville tusener mistet livet i trafikken hvert år.

Hvordan var det mulig å oppnå dette? Gjennom endringer i systemet. Det handler om bilen, kulturen og sjåføren – der sjåføren er den minst viktige. Så det handler egentlig ikke om sjåføren. Sjåføren er den samme som på 1950-tallet, mener Mozaffarian. Men bilene, setebeltene, veiene, belysningen, trafikkreglene, promillegrensene, kontrollen, sanksjonene, kravene til opplæring og sertifisering – alt dette som utgjør bilsystemet – har samfunnet gått løs på og forbedret. Betydelige investeringer i forebygging har gitt store gevinster i form av liv og helse. Innsatsen fra den enkelte sjåfør og passasjer har vært begrenset. Det er ikke først og fremst oppfordringene om å ha en helsefremmende kjørestil som har gjort utslaget.

Matsystemet er ødelagt, sier Mozaffarian. Vi må forandre det slik vi har forandret bilsystemet, ved å gå løs på alle deler av systemet, ikke først og fremst sjåføren. Det dreier seg ikke om å appellere til den enkeltes livsstil. Det vil neppe monne hvis det kommer alene. Matsystemet er ikke en privatsak, en moralsk sak eller et spørsmål om fri vilje. Det handler om mat og helse – og om bærekraft. Om hvordan verden skal livnære 9–10 milliarder mennesker i 2050 på en helsebringende og bærekraftig måte for kloden.

CAMILLA STOLTENBERG

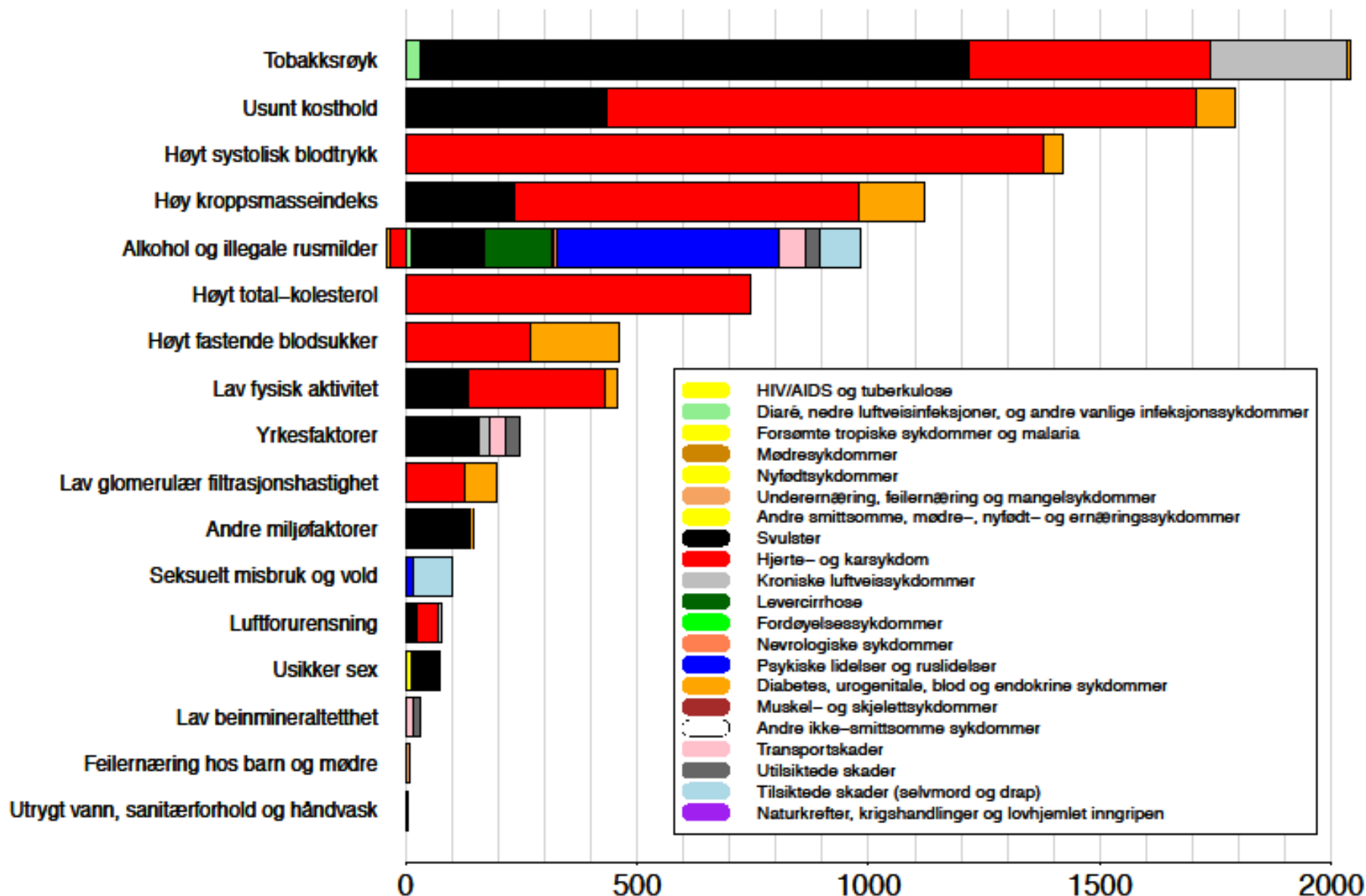
Direktør ved Folkehelseinstituttet. Gudmund Hernes, Torbjørn Røe Isaksen, Camilla Stoltenberg og Elin Ørjasæter skriver på baksiden. påfyll@morgenbladet.no

Figur 4: Forventet gjenstående levealder fra 35 års alder i Norge 1960-2009 gruppert etter utdanningsnivå (mørkeblå: grunnskole, lyseblå: videregående, grønn: høyere). Kilde: Steingrimsdottir, 2012.

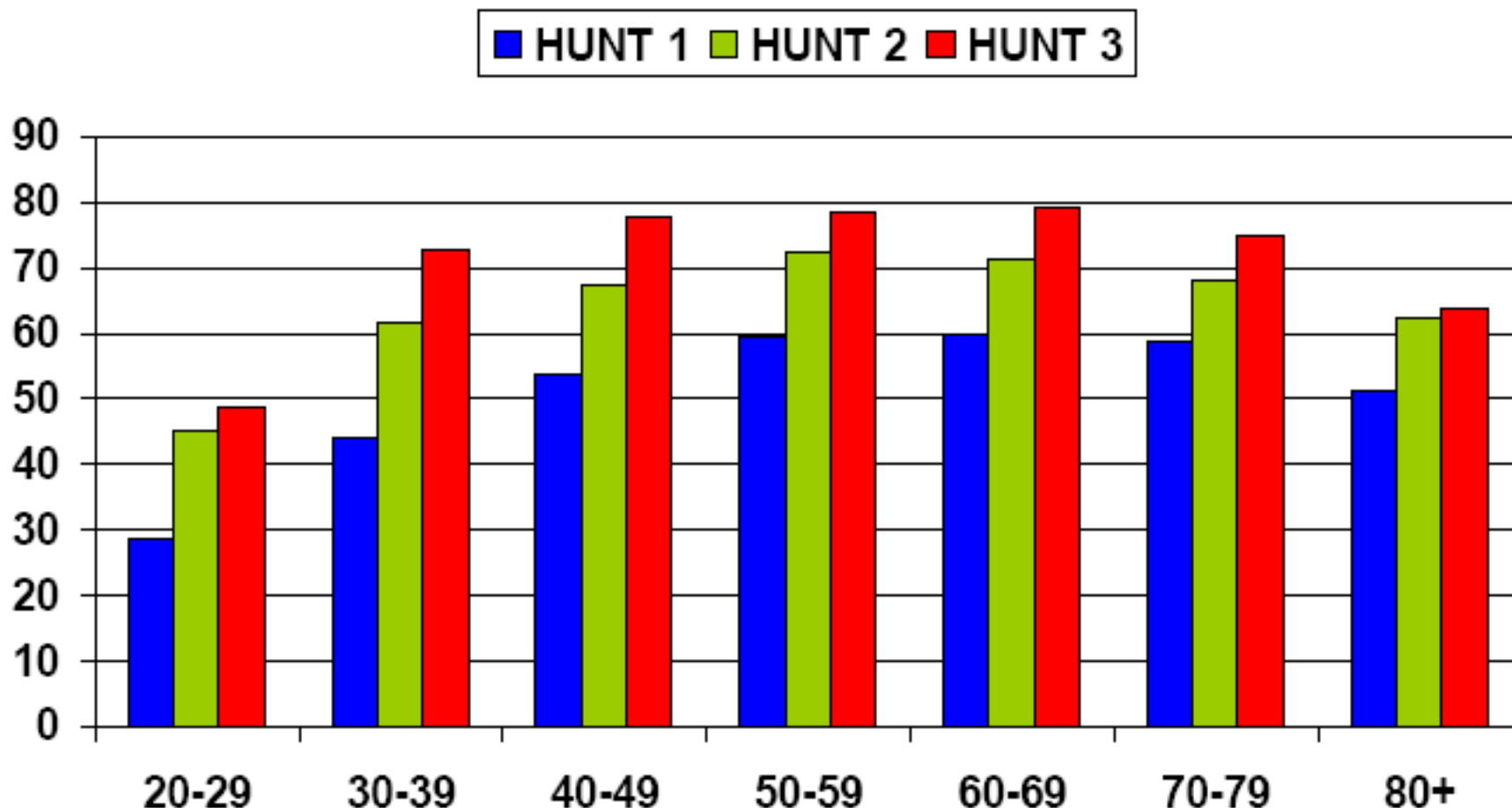
Dødsfall før 70 år og begge kjønn som kan tilskrives risikofaktorer

Sykdomsbyrde i Norge 1990-2013. Folkehelseinstituttet 2016

Prosentandel nordtrønderske menn som var overvektige eller feite i 1985 (blått), 1996 (grønt) og 2007 (rødt)

10 % av
totalt energi-
inntak

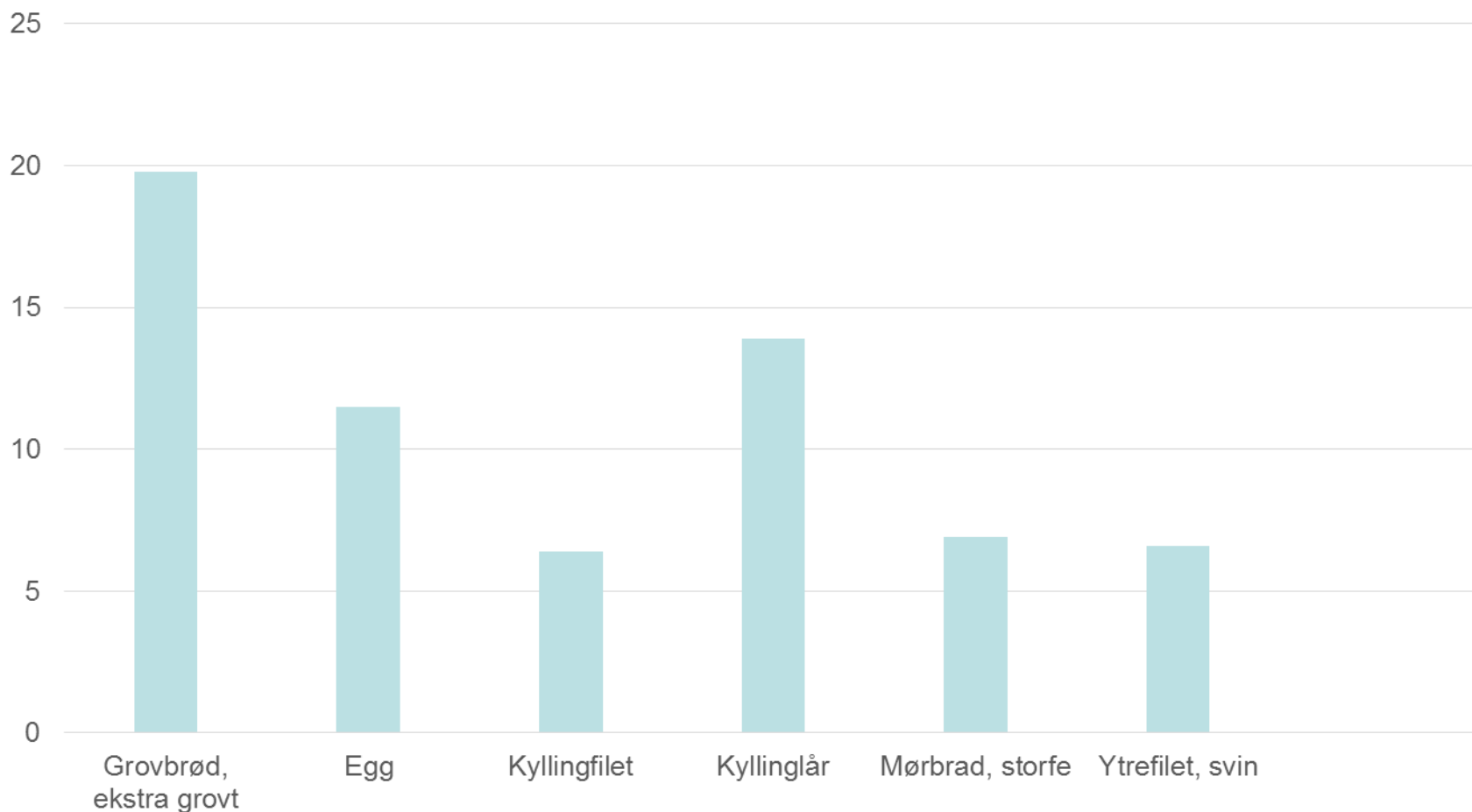
28 % av totalt
energi-inntak

19 % av totalt
energi-inntak

Fetende effekt målt som gram kroppsfett per 100 gram (fra «Spiselig»)

BOK: «Sannheten på bordet - det du ikke får vite om maten din»

- Mye av maten myndighetene anbefaler gjør oss syke

Sprøytemidler og giftstoffer i matemballasje skader helsen din. Oppdrettslaks lever under uverdige forhold og blir ikke bra mat. Økologisk mat ER best. – Jeg vil fortelle folk det myndighetene ikke forteller dem, sier forfatter Niels Christian Geelmuyden.

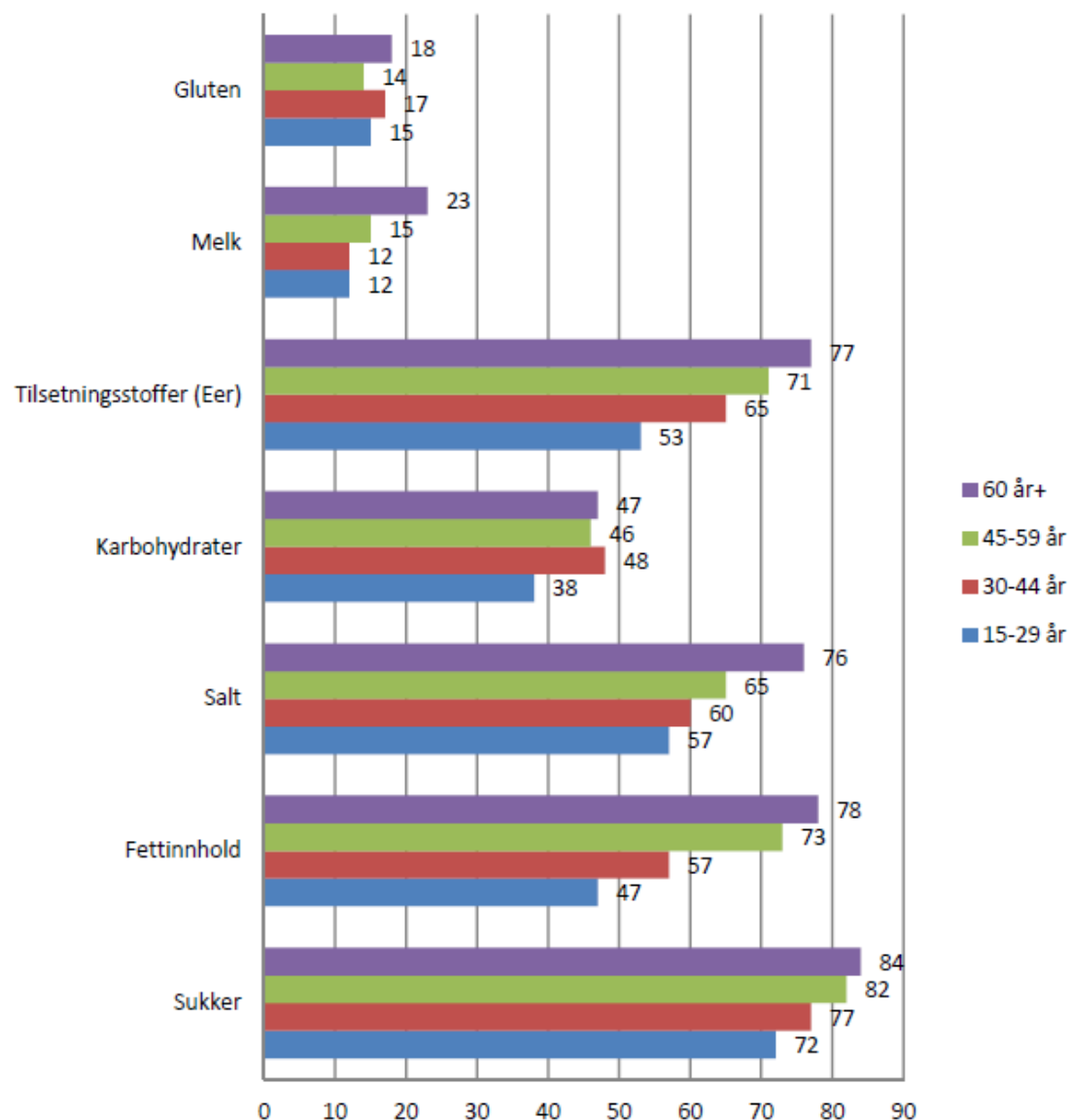

Jordgubben. Dag Jørund Lønning vil at vi skal forstå mer av det

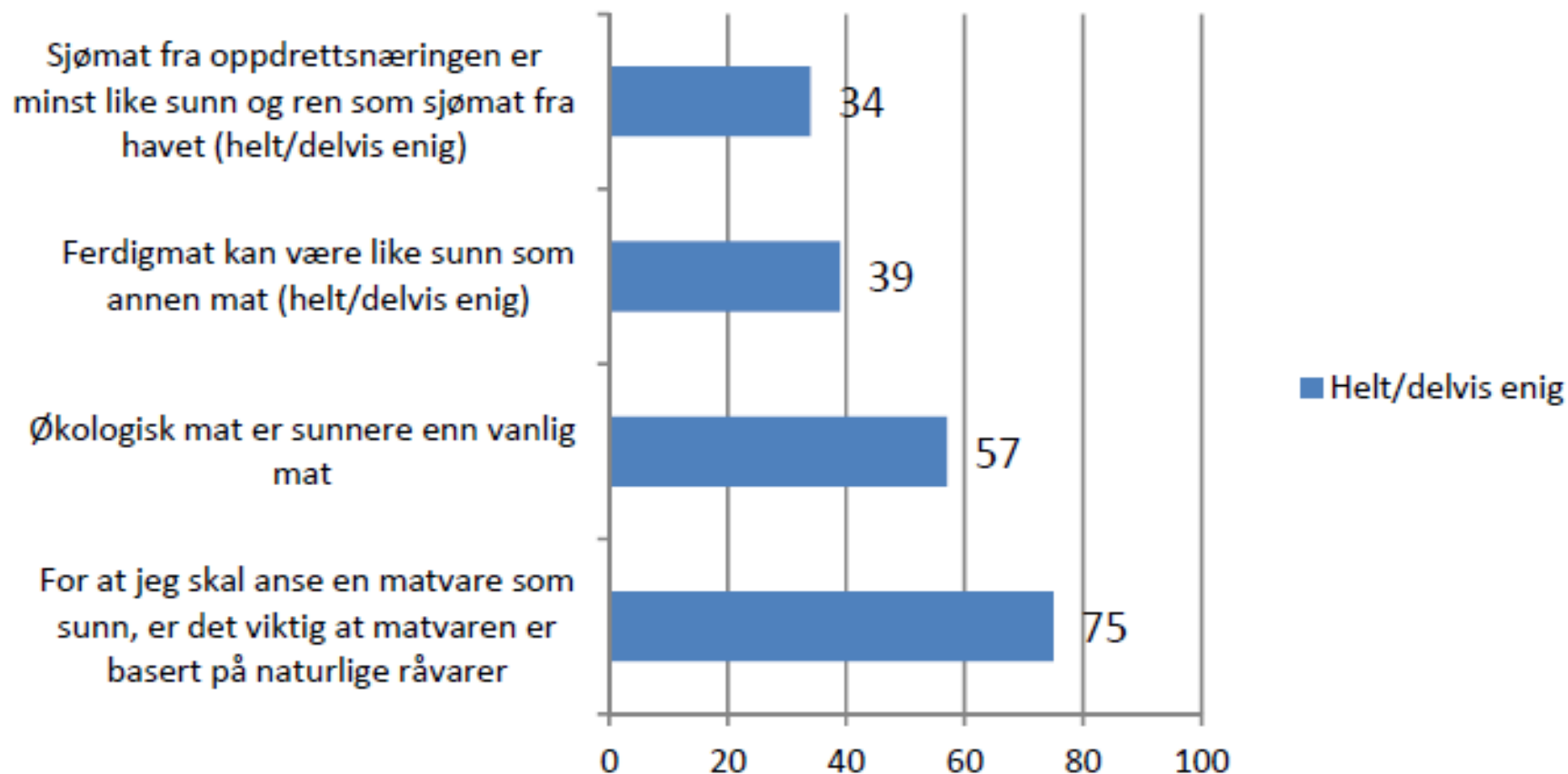
«Det aller meste me har gjort, tenkt og trudd om å dyrka jorda... har vore feil og øydeleggjande. Det aller meste må forandrast» Bondevennen 20. oktober 2017

Andel som er opptatt av å redusere inntaket sitt av nevnte produkter/ingredienser

Figur 7-16 Andel som er opptatt av å redusere inntaket av de nevnte ingrediensene og produktene. Etter alder. Prosent. N=1008. SIFO-survey 2014

Andel som er helt eller delvis enig i de følgende utsagnene

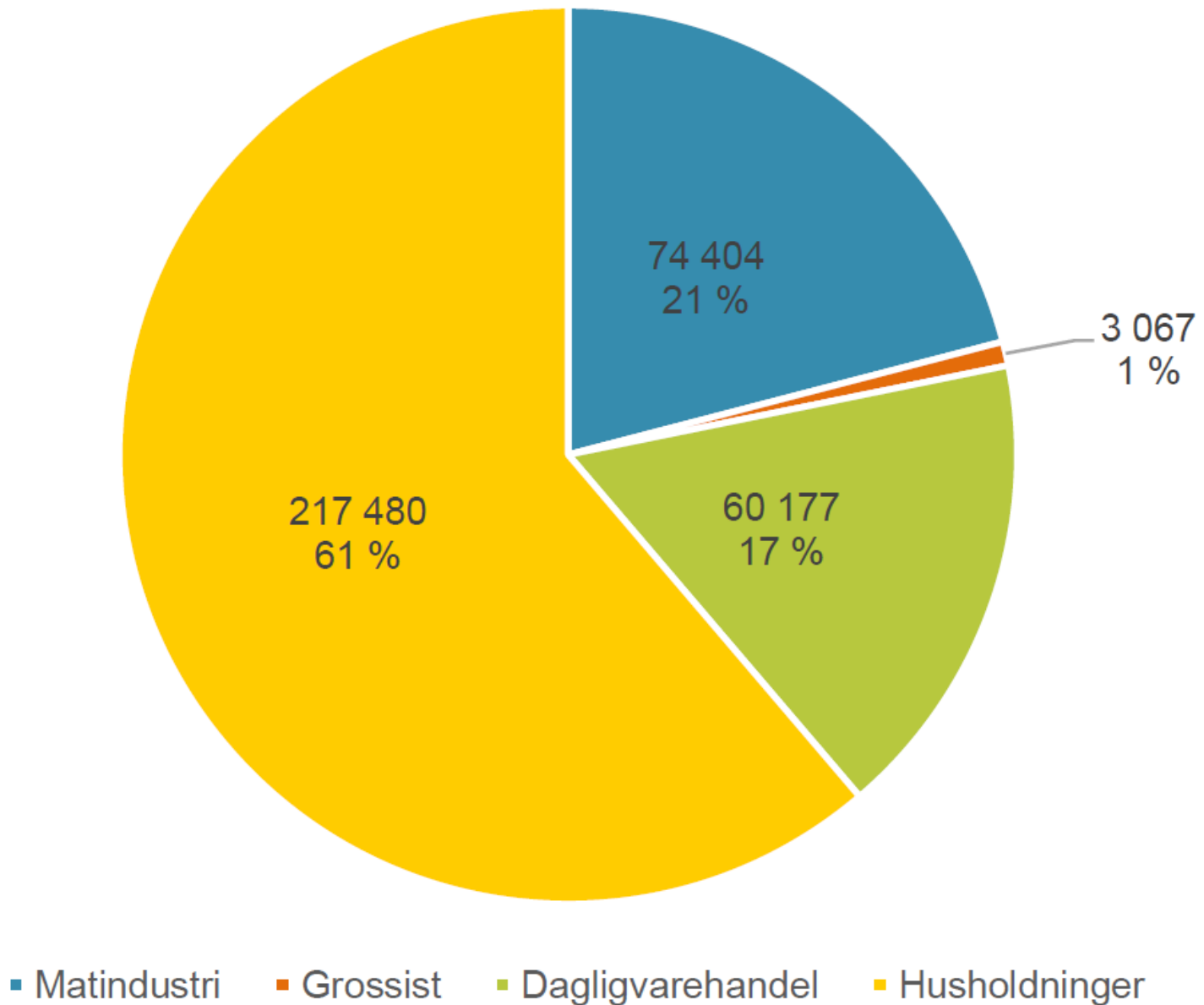

Figur 4-1 Hvor enig eller uenig er du i de nevnte utsagnene. Prosent. N=3812. Norske Spisefakta 2014

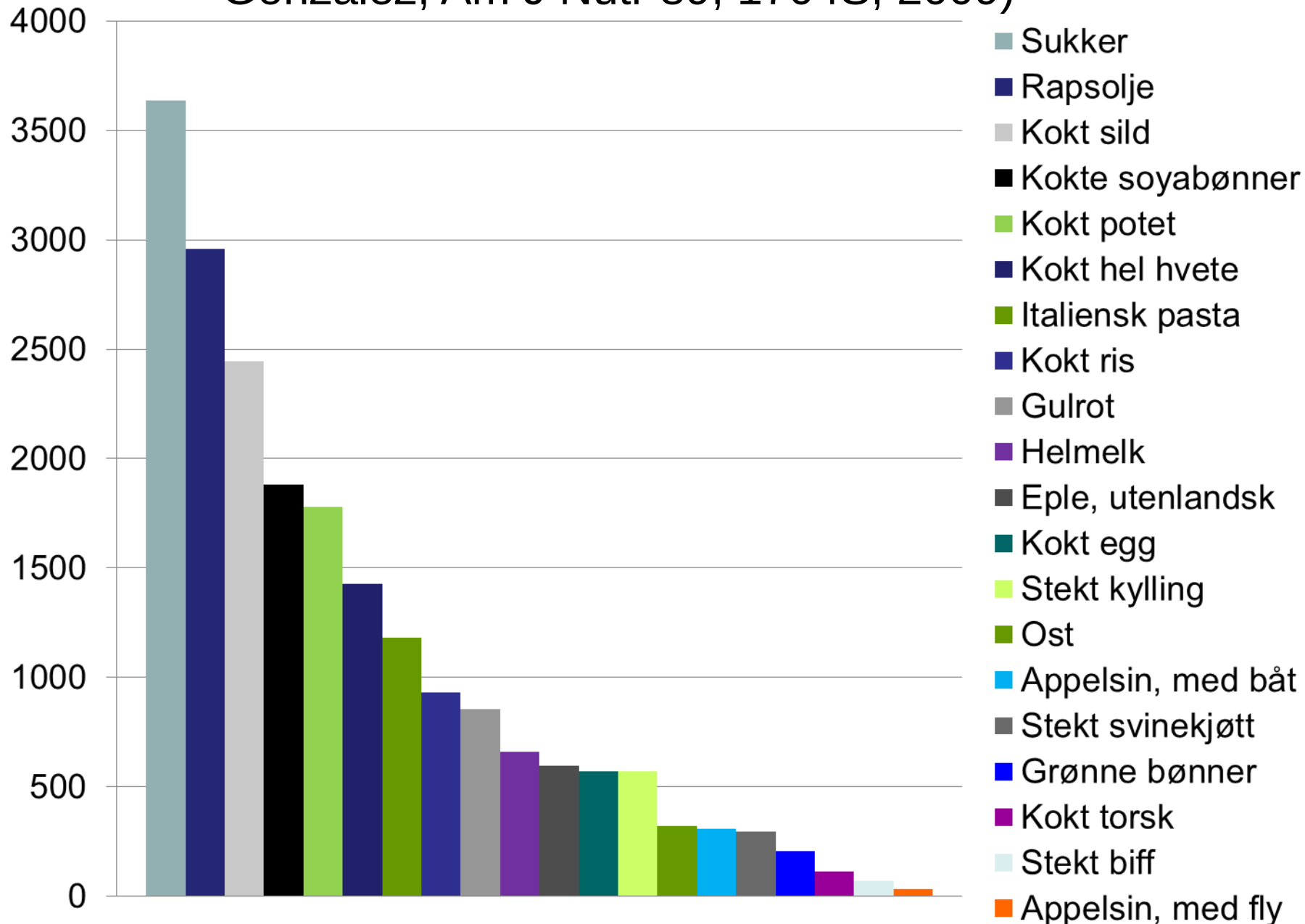
Bugge (2015) Mat, måltid og moral - hvordan spise rett og riktig. Fagrapport nr. 3 fra SIFO

Matkasting i Norge 2015 (ForMat-prosjektet)

Kcal per kg CO₂-ekvivalenter for mat (Carlssen-Kanyama og Gonzalez, Am J Nutr 89, 1704S, 2009)

Monsanto's Transgenic Drought Tolerant Maize

Agricultural biotechnology giant Monsanto has received the green light from the US Department of Agriculture to sell its transgenic drought-tolerant maize (corn) **MON 87460**.

Hybrid seed sold under this trademark combine a novel transgenic trait (**based on the bacterial cspB gene**) with the best of Monsanto's conventional breeding programme

Drought Gard™ maize was the first commercially available transgenic (GM) drought tolerant crop released in 2013

